

Економіка

УДК 316.42:338.43:330.1

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19123859>

**Поведінкова економіка та її застосування в удосконаленні стратегій
запобігання корупції**

Гапєєва Ольга Миколаївна,

доктор економічних наук, професор, кафедра економіки та менеджменту,

Навоїський державний гірничо-технологічний університет,

м. Навої, Узбекистан,

професор кафедри економіки та економічної безпеки,

Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна,

<https://orcid.org/0000-0001-6320-2775>

Клімова Інна Олександрівна,

кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри економіки,

менеджменту, маркетингу та готельно-ресторанної справи,

Житомирський державний університет імені Івана Франка,

м. Житомир, Україна, <https://orcid.org/0009-0004-4998-8811>

Яремчук Сергій Степанович,

доктор соціологічних наук, професор, завідувач кафедри соціології,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,

м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-2216-8026>

Прийнято: 03.03.2026 | Опубліковано: 20.03.2026

***Анотація.** Корупція залишається однією з ключових загроз ефективності публічного управління та сталого економічного розвитку країни, що зумовлює необхідність пошуку нових, науково обґрунтованих підходів до її запобігання. Традиційні антикорупційні стратегії, зосереджені переважно на санкціях і контролі, демонструють обмежену результативність у довгостроковій перспективі. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування використання поведінкових інструментів для вдосконалення стратегій запобігання корупції та розроблення концептуальної моделі інтеграції поведінкових інтервенцій у систему антикорупційної політики.*

У процесі дослідження використано методи теоретичного узагальнення для систематизації поведінкових детермінант корупційних рішень, структурно-функціональний аналіз для визначення механізмів їх впливу на процес прийняття управлінських рішень, порівняльний аналіз для зіставлення традиційних і поведінкових антикорупційних інструментів.

Обґрунтовано, що корупційна поведінка формується під впливом когнітивних викривлень, соціальних норм, ефектів обмеженої раціональності та механізмів моральної раціоналізації. Встановлено, що ключовими чинниками ухвалення корупційних рішень є ефект соціальної норми, обмежена раціональність, відраза до втрат, моральне відсторонення та ефект статус-кво, які формують психологічні передумови легітимації неправомірної поведінки в публічному та корпоративному управлінні. Показано, що основними відмінностями між реактивною санкційною моделлю та превентивною поведінковою моделлю антикорупційного впливу є логіка механізму впливу, часовий горизонт реалізації та характер формування поведінкових норм. Розроблено концептуальну модель удосконалення антикорупційної стратегії, яка інтегрує когнітивний аналіз ризиків з інституційним дизайном превентивних інтервенцій та відображає

послідовність переходу від поведінкових викривлень до інституційного закріплення нових стандартів доброчесності.

Передумовою довгострокового зниження корупційних ризиків, підвищення стійкості інституцій та зростання ефективності публічного адміністрування визначено інтеграцію поведінкових механізмів у систему стратегічного управління країною. Отримані результати можуть бути використані в розробленні програм інституційного реформування, стратегій запобігання корупції та систем оцінювання ризиків неправомірної поведінки в органах державної влади та корпоративному секторі.

***Ключові слова:** управлінські рішення, доброчесність, зростання ефективності, когнітивні викривлення, архітектура вибору, соціальні норми, превентивні інтервенції, стратегічне управління.*

Behavioral economics and its application in improving anti-corruption strategies

Olha Napieieva,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Department of Economics and Management, Navoi State University of Mining and Technologies,
Navoi, Uzbekistan,

Professor, Department of Economics and Economic Security,
University of Customs and Finance, Dnipro, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0001-6320-2775>

Inna Klimova,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Economics, Management, Marketing and Hotel-Restaurant Business,
Zhytomyr Ivan Franko State University,
Zhytomyr, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0004-4998-8811>

Serhii Yaremchuk,

Doctor of Sociology, Professor, Head of the Department of Sociology,
Kyiv National University of Economics named after Vadym Hetman,
Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-2216-8026>

***Abstract.** Corruption remains one of the key threats to the effectiveness of public administration and the country's sustainable economic development, necessitating the search for new, scientifically based approaches to its prevention. Traditional anti-corruption strategies, focused mainly on sanctions and control, demonstrate limited effectiveness in the long term. The purpose of the study is to theoretically substantiate the use of behavioral tools to enhance corruption-prevention strategies and to develop a conceptual model for integrating behavioral interventions into the anti-corruption policy system.*

The study used methods of theoretical generalization to systematize the behavioral determinants of corruption decisions, structural and functional analysis to determine the mechanisms of their influence on managerial decision-making, and comparative analysis to compare traditional and behavioral anti-corruption tools.

It is substantiated that corrupt behavior is formed under the influence of cognitive distortions, social norms, bounded rationality, and mechanisms of moral rationalization. It is established that the key factors in the adoption of corrupt decisions are the effects of social norms, bounded rationality, loss aversion, moral detachment, and the status quo effect, which form the psychological prerequisites for the legitimization of improper behavior in public and corporate governance. It is shown that the main differences between the reactive sanction model and the preventive behavioral model of anti-corruption influence are the logic of the influence mechanism, the time horizon of implementation, and the nature of behavioral norm formation. A conceptual model for improving the anti-corruption strategy has been developed, integrating cognitive risk analysis with the institutional

design of preventive interventions and reflecting the sequence of transition from behavioral distortions to the institutional consolidation of new standards of integrity.

The prerequisite for a long-term reduction in corruption risks, increased institutional stability, and greater efficiency in public administration is the integration of behavioral mechanisms into the country's strategic management system. The results obtained can be used to develop institutional reform programs, corruption-prevention strategies, and systems to assess the risks of misconduct in government bodies and the corporate sector.

Keywords: *managerial decision-making, integrity, efficiency growth, cognitive biases, choice architecture, social norms, preventive interventions, strategic management.*

Постановка проблеми. Сучасні антикорупційні стратегії здебільшого базуються на посиленні нормативного регулювання, санкцій та механізмів контролю. Попри інституційні реформи, рівень корупційних ризиків у багатьох країнах залишається стабільно високим, що свідчить про обмеженість виключно правового та адміністративного підходу до розв'язання проблеми. При цьому в науковому дискурсі дедалі більшого значення набуває поведінковий підхід, який пояснює економічні рішення через призму когнітивних викривлень, соціальних норм і психологічних механізмів, однак його потенціал у сфері формування антикорупційних стратегій досі використовується фрагментарно.

Проблема полягає у відсутності системної інтеграції поведінкових механізмів у процес стратегічного планування заходів запобігання корупції. Наявні практики переважно зосереджені на нормативно-контрольних інструментах і не враховують повною мірою особливості прийняття управлінських рішень в умовах обмеженої раціональності, що істотно знижує

їх результативність. Відповідно, особливого значення набуває поєднання інституційного підходу з поведінковим аналізом, що дозволяє розглядати неправомірні дії не лише як наслідок недосконалості регуляторних механізмів, а й як прояв специфічних психологічних установок та соціальних норм.

Таким чином, зв'язок дослідження з актуальними науковими та практичними завданнями полягає в необхідності переходу від декларативних антикорупційних програм до доказово обґрунтованих моделей впливу на поведінку суб'єктів управління. Реалізація такого підходу відповідає сучасним вимогам реформування системи публічного адміністрування, спрямованого на підвищення якості інституційного середовища та ефективності управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений аналіз наукових джерел засвідчує міждисциплінарний характер проблематики застосування поведінкової економіки в удосконаленні стратегій запобігання корупції. Дослідження охоплюють як теоретичні засади прийняття економічних рішень, так і прикладні механізми формування антикорупційної політики на рівні державного управління, корпоративного сектора та систем публічних закупівель.

Зокрема, В. В. Баранов [1] обґрунтовує значення поведінкової економіки для розуміння процесу прийняття економічних рішень в умовах обмеженої раціональності, акцентуючи увагу на ролі когнітивних викривлень та соціальних факторів. Представлений підхід формує теоретичну основу для пояснення відхилень від раціональної моделі поведінки, що є релевантним для аналізу корупційних рішень.

Зі свого боку, О. В. Гулак, В. І. Курило та Л. М. Дубчак [2] розглядають інституційні та правові шляхи подолання корупції в Україні, наголошуючи на необхідності комплексності антикорупційних заходів. Автори підкреслюють важливість поєднання нормативних механізмів із превентивними

інструментами впливу. Водночас С. І. Мельник, Т. В. Яворська та Р. Є. Яремчук [3] досліджують корупцію як суспільно-економічний феномен, простежуючи її генезис і сучасні трансформації. У роботі підкреслено системний характер явища, що дозволяє інтегрувати поведінковий вимір у ширший соціально-економічний контекст.

Дослідник А. Хаванов [4] аналізує вплив корупції на економічну безпеку держави, розкриваючи механізми деструктивного впливу на інвестиційний клімат і фінансову стабільність. Відповідно, це підсилює аргументацію щодо необхідності переходу до превентивних стратегій. У роботі А. О. Ільїної [5] досліджено використання штучного інтелекту в діяльності органів публічної влади, що відкриває перспективи цифровізації антикорупційної політики та створення нових інструментів поведінкового моніторингу.

Економічні переваги онлайн-платформ, що опосередковано демонструють вплив цифрового середовища на прийняття рішень та формування поведінкових стимулів у ринкових відносинах, розглядає Т. Заруба (T. Zaruba) [6]. Науковці О. Костенко (O. Kostenko), В. Фурашев (V. Furashov), Д. Журавльов (D. Zhuravlov) та О. Дніпров (O. Dniprov) [7] досліджують генезис правового регулювання цифрового простору, зокрема електронної юрисдикції, що формує нормативне підґрунтя для забезпечення прозорості й мінімізації корупційних ризиків у цифровому середовищі. Адміністративно-правові засади публічного контролю за реалізацією державної політики аналізують Е. Сідорова (E. Sidorova), О. Дніпров (O. Dniprov), М. Юніна (M. Yunina), Л. Бобришова (L. Bobrishova) та К. Мкртчян (K. Mkrtchian) [8], підкреслюючи значення громадського нагляду як стримувального механізму корупції. Зі свого боку, С. Еті (S. Eti), Г. Їлдіз (H. Yildiz), О. Озайдін (O. Özaydin) та ін. [9] розробляють модель інвестиційного аналізу з урахуванням поведінкових факторів, що демонструє

приклад застосування поведінкової економіки в прийнятті стратегічних рішень в умовах невизначеності.

Дослідники Н. Алрогаєм (N. Alrohaem), Н. Г. Галаджи (N. G. Gallage) та С. Іслам (S. Islam) [10] здійснюють систематичний огляд впливу поведінкової економіки на підприємницькі рішення, узагальнюючи когнітивні механізми, що визначають ризикову та опортуністичну поведінку. Практики запобігання корупції в корпоративному секторі та їх вплив на податкову поведінку досліджують А. А. Сарган (A. A. Sarhan), М. Г. Ельмагрі (M. H. Elmagrhi), Е. М. Елхашен (E. M. Elkhashen) [11], підкреслюючи роль характеристик наглядових органів у зниженні ризиків ухилення. Науковець Д. Маріно (D. Marino) [12] пропонує теоретичну модель динаміки корупції з використанням статистичних методів, що дозволяє формалізувати процеси поширення корупційних практик у соціально-економічних системах. У роботі Д. Іказакі (D. Iказaki) [13] проаналізовано взаємозв'язок політичної економії, корупції та економічного зростання, що підтверджує мультифакторний характер впливу корупційних ризиків на макроекономічну стабільність. Роль антикорупційного розкриття інформації та корпоративного управління в зниженні фінансових викривлень досліджують Ю. Чуайбі (Y. Chouaibi), С. Хліфі (S. Khlifi) та Й. Чуайбі (J. Chouaibi) [14], демонструючи ефективність прозорості як поведінкового інструменту.

У науковій праці М. Сііно (M. Siino), С. Йеці (S. Iezzi) та М. Гара (M. Gara) [15] розроблено індикатори корупційного ризику у сфері публічних закупівель, що є важливим для побудови моделей превентивного моніторингу. При цьому К. Срірейекі (K. Srirejeki), К. Харіуррізко (K. Khairurrizqo) [16] доводять, що залучення громадськості є ефективною стратегією контролю корупції на місцевому рівні, підсилюючи значення соціальних норм і колективної відповідальності. Вчені Е. Циснерос (E. Cisneros), К. Кіс-Катос (K. Kis-Katos) [17] аналізують непередбачені екологічні наслідки

антикорупційних стратегій, акцентуючи на необхідності комплексного підходу до проектування політики.

Отже, наукові дослідження формують кілька взаємопов'язаних напрямів, що охоплюють теоретичне обґрунтування поведінкових механізмів прийняття рішень, інституційний аналіз антикорупційних практик, розроблення моделей оцінювання ризиків і цифрових інструментів контролю, а також дослідження соціальних норм і громадської участі як чинників зниження корупції.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на активний розвиток поведінкової економіки, залишається нерозглянутим таке питання, як відсутність систематизації поведінкових детермінант саме в середовищі корупційних рішень. Більшість досліджень зосереджені на споживчій або фінансовій поведінці, тоді як управлінський вимір залишається не досить розробленим.

Також недостатньою є інтеграція поведінкових інтервенцій у стратегічні документи антикорупційної політики. Поведінкові інструменти застосовуються епізодично та не формують цілісної моделі.

Бракує концептуальних моделей, що поєднують когнітивні фактори ризику з інституційними механізмами їх нейтралізації. Причини такої ситуації полягають у міждисциплінарному характері проблеми та традиційному домінуванні нормативно-правового підходу. Недостатня увага до когнітивного виміру зумовлює збереження формального характеру багатьох антикорупційних заходів.

Дослідження зазначених складників є важливим, оскільки дозволяє розкрити глибинні механізми формування неправомірної поведінки та визначити можливості застосування поведінкових інструментів для підвищення ефективності превентивних управлінських рішень. Водночас у наявних наукових працях простежується фрагментарність інтеграції

інструментарію поведінкової економіки в систему стратегічного планування антикорупційної політики, що обґрунтовує необхідність подальших наукових пошуків і розроблення комплексної поведінково-орієнтованої моделі вдосконалення стратегій запобігання корупції, що і є предметом розгляду пропонованого дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є формування науково обґрунтованої поведінково-орієнтованої моделі вдосконалення стратегій запобігання корупції. Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язання таких завдань:

- 1) ідентифікувати та систематизувати поведінкові детермінанти корупційної поведінки в контексті управлінських рішень;
- 2) проаналізувати інструменти поведінкового впливу та визначити їх потенціал у зниженні корупційних ризиків;
- 3) розробити концептуальну модель інтеграції поведінкових інтервенцій у систему стратегічного запобігання корупції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поведінкова економіка істотно розширила уявлення про природу економічного вибору, вказавши, що прийняття рішень формується під впливом когнітивних викривлень, евристик, соціальних норм та емоційних факторів, а не лише раціонального зіставлення витрат і вигод. Відповідно, у цьому розумінні корупційна поведінка набуває пояснення як результат поєднання інституційних дисфункцій із психологічними механізмами індивідуального вибору. Як слушно підкреслює В. В. Баранов [1], поведінкові чинники здатні суттєво трансформувати логіку економічного рішення, зумовлюючи відхилення від класичної моделі раціональності. Водночас дослідження механізмів протидії корупції свідчать про необхідність комплексного підходу, що поєднує правові, організаційні та поведінкові інструменти впливу. Отже, для поглиблення аналітичної рамки дослідження доцільно систематизувати ключові поведінкові детермінанти, які

безпосередньо впливають на формування корупційного рішення. При цьому неправомірна поведінка у сфері управління постає не лише як результат інституційних недоліків, а й як наслідок специфічної конфігурації психологічних факторів, що впливають на процес прийняття рішень (табл. 1).

Таблиця 1

Поведінкові детермінанти корупційного рішення

Поведінковий фактор	Механізм прояву	Як впливає на корупційне рішення	Рівень ризику
Ефект соціальної норми	Орієнтація на поведінку більшості	Легітимація неправомірної практики («усі так роблять»)	Високий
Обмежена раціональність	Спрощення складних рішень	Ігнорування довгострокових наслідків	Середній
Відраза до втрат (loss aversion)	Переоцінювання потенційних втрат	Страх втратити посаду або вигоду стимулює неправомірні дії	Високий
Моральне відсторонення	Раціоналізація порушення норм	Зменшення внутрішнього морального контролю	Високий
Ефект статус-кво	Схильність зберігати наявні практики	Підтримка корупційної інерції системи	Середній

Джерело: сформовано авторами на основі [1; 3, с. 39–47; 12]

Отже, систематизація поведінкових детермінант дозволяє переосмислити корупцію не лише як правове чи інституційне відхилення, а як когнітивно детермінований процес, в якому рішення суб'єкта формується під впливом поєднання соціального тиску, страху втрат, моральної раціоналізації та інерції середовища. Відповідно, це вказує на те, що навіть за наявності формально досконалих норм права корупційні практики можуть відтворюватися через психологічні механізми легітимації («усі так роблять»), мінімізації особистої відповідальності або перебільшення короткострокових ризиків порівняно з довгостроковими наслідками.

Аналітично важливим є те, що кожен із виокремлених факторів має різну силу впливу та різний рівень ризику, а отже – потребує диференційованих

інструментів впливу. Наприклад, ефект соціальної норми потребує зміни публічного нарративу та демонстрації альтернативних моделей поведінки, тоді як моральне відсторонення – посилення персоналізації відповідальності та етичної рефлексії. У такий спосіб формується підґрунтя для переходу від універсальних, переважно санкційних механізмів протидії до адресних поведінкових інтервенцій.

Отже, інтеграція поведінкового виміру в антикорупційну політику дозволяє підвищити її превентивний потенціал, змістивши акцент із реагування на правопорушення до модифікації середовища прийняття рішень. Саме це відкриває можливість для розроблення більш тонких, науково обґрунтованих і стратегічно виважених моделей запобігання корупції.

Якщо корупційне рішення розглядати як результат взаємодії когнітивних викривлень та інституційного середовища, логічним є звернення до інструментарію поведінкової економіки для модифікації цього розуміння. Дослідження свідчать, що ефективність антикорупційних заходів значно зростає тоді, коли вони поєднують нормативні обмеження з механізмами впливу на мотиваційну та ціннісну сферу суб'єкта [3, с. 39]. У цьому контексті важливим є розуміння динамічної природи корупційних процесів, які мають властивість самовідтворення через адаптацію поведінкових моделей. Саме тому традиційні підходи, зосереджені переважно на покаранні, не завжди забезпечують довгостроковий результат. Поведінкова економіка пропонує іншу логіку впливу – через зміну архітектури вибору, формування нових соціальних норм і корекцію когнітивних спотворень. Такий підхід дозволяє перейти від реактивної до проактивної моделі антикорупційної політики. Концептуалізацію цієї відмінності між традиційними та поведінковими механізмами доцільно представити у структурованому вигляді (табл. 2).

Порівняльний аналіз традиційних та поведінкових антикорупційних механізмів дозволяє констатувати якісну зміну парадигми впливу на

корупційну поведінку. Якщо класичний підхід ґрунтується переважно на екстернальному примусі – посиленні контролю, підвищенні санкцій та інституційному моніторингу, то поведінковий підхід орієнтується на внутрішню трансформацію мотиваційної структури суб'єкта. Йдеться не лише про зменшення очікуваної вигоди від неправомірної дії, а про зміну самої логіки її оцінювання.

Таблиця 2

Порівняльна характеристика традиційних та поведінкових антикорупційних механізмів

Критерій	Традиційний підхід	Поведінковий підхід
Основний інструмент	Санкції, контроль	Архітектура вибору
Логіка впливу	Страх покарання	Формування нових норм поведінки
Часовий горизонт	Реактивний	Превентивний
Вартість упровадження	Висока	Помірна
Стійкість результату	Залежить від контролю	Залежить від внутрішньої інтерналізації норм

Джерело: власна розробка авторів [2; 3; 12]

Дослідження шляхів подолання корупції в Україні підкреслюють, що надмірна орієнтація виключно на каральні механізми не забезпечує стійкого результату без формування антикорупційної культури та довіри до інституцій [2, с. 197]. Водночас аналіз динаміки корупційних процесів свідчить, що корупція має властивість адаптуватися до змін у системі контролю, формуючи нові форми обходу обмежень [4]. Відповідно, це означає, що санкційна модель часто залишається реактивною і ресурсно витратною, потребуючи постійного нарощування наглядових інструментів.

Натомість поведінковий підхід, спираючись на принципи архітектури вибору, здатний формувати довгострокові ефекти через інтерналізацію нових соціальних норм і зміну очікувань щодо «типової» поведінки [10, с. 3].

Особливо важливим є те, що така модель дозволяє працювати з моральними установками та соціальним сприйняттям корупції як неприйнятної практики, що підтверджується дослідженнями її соціально-економічної природи.

Отже, стратегічна перевага поведінкових інструментів полягає в їх превентивному характері, відносній економічності впровадження та здатності забезпечувати більш стійкий результат шляхом внутрішньої легітимації добросесної поведінки. Відповідно, це створює підґрунтя для трансформації антикорупційної політики з моделі «контроль та покарання» у модель «проектування середовища добросесності», де ключовим об'єктом впливу стає не лише дія, а передусім механізм її формування.

Отже, проведене порівняння дозволяє дійти висновку, що результативність антикорупційної політики визначається не лише інтенсивністю контрольних і санкційних механізмів, а й здатністю інституцій впливати на когнітивні механізми формування управлінських рішень.

Дослідження свідчать, що корупція має системну природу й підтримується соціальними нормами, які відтворюються через повсякденні практики та раціоналізації. Водночас надмірна ставка на санкції без зміни поведінкового середовища часто призводить до адаптації корупційних схем та їх латентного ускладнення [11]. Саме тому це означає, що стратегія запобігання має виходити за межі реактивного регулювання та передбачати проектування умов, у яких неправомірне рішення стає психологічно й соціально менш привабливим. У цьому напрямку особливої ваги набуває розуміння ролі поведінкових чинників у формуванні економічного вибору та відхилень від раціональної моделі [13]. Відповідно, саме інтеграція когнітивного аналізу з інституційними інструментами відкриває можливість для створення системної моделі поведінково-орієнтованої антикорупційної стратегії. Така модель має не лише описувати ризики, а й демонструвати логіку їх трансформації в керовані управлінські рішення. Інтеграція виявлених

поведінкових детермінант і відповідних інструментів впливу дозволяє перейти від фрагментарного застосування окремих заходів до цілісного стратегічного бачення. Таким чином, концептуальна модель поведінково-орієнтованої антикорупційної стратегії відображає послідовність такої трансформації, демонструючи перехід від первинних когнітивних викривлень, що формують передумови ризикованих рішень, до інституційного закріплення нових стандартів поведінки та управлінських норм (рис. 1). Водночас її методологічна цінність полягає в поєднанні трьох рівнів аналізу: психологічного (когнітивні викривлення), середовищного (середовище прийняття рішення) та управлінського (поведінкові інтервенції).

Представлена модель поведінково-орієнтованої антикорупційної стратегії демонструє, що ключовим об'єктом антикорупційного впливу є не лише факт правопорушення, а механізм його формування – тобто система очікувань, сприйняття ризику та соціальних сигналів, які передують дії. Через зміну архітектури вибору, підвищення прозорості та формування нових соціальних норм відбувається корекція когнітивного сприйняття ризику, що знижує ймовірність корупційного рішення ще на доконфліктній стадії. Завершальним елементом виступає інституційне закріплення нових поведінкових стандартів, що забезпечує довгострокову стійкість результату.

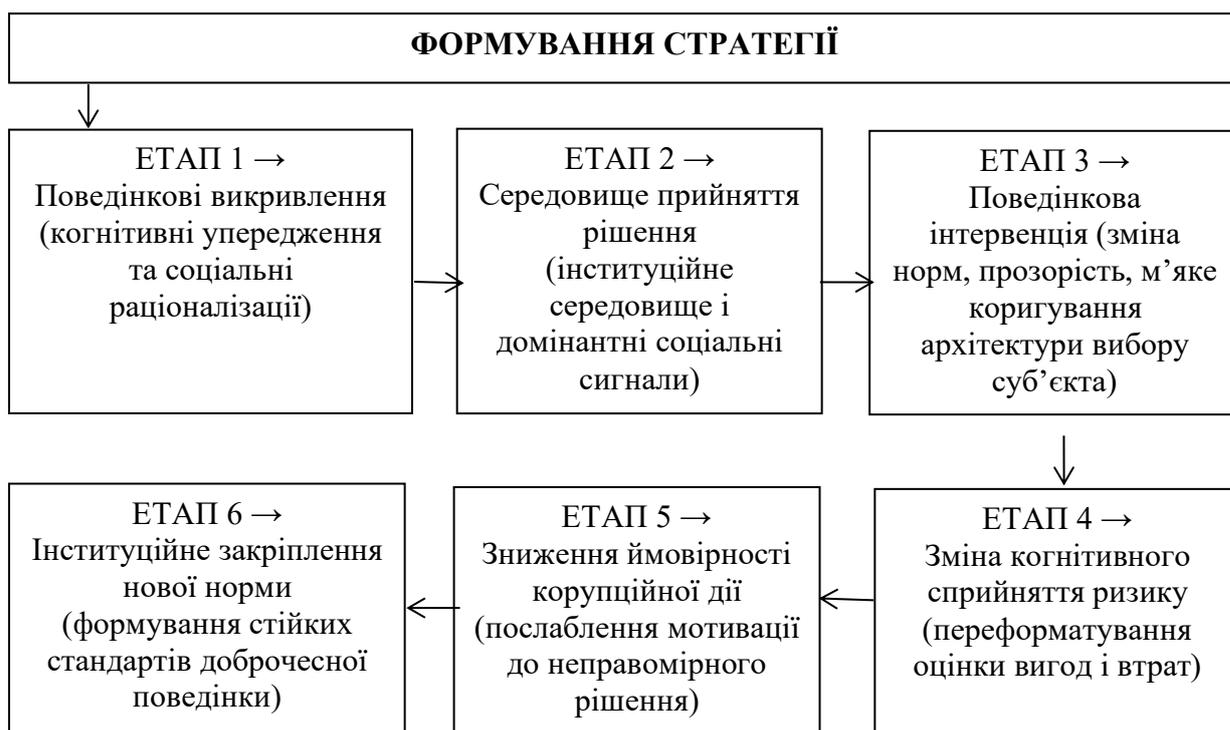

Рис. 1. Концептуальна модель поведінково-орієнтованої антикорупційної стратегії

Джерело: власна розробка авторів [4; 14, с. 523–541; 16, с. 872–894]

Отже, ефективна антикорупційна стратегія повинна функціонувати щонайменше на двох взаємопов'язаних рівнях – когнітивному та інституційному. Відповідно, на когнітивному рівні об'єктом впливу виступають механізми формування рішення: упередження, соціальні очікування, інтерпретація ризику та моральна самооцінка суб'єкта, а на інституційному рівні забезпечується створення такого середовища, в якому доброчесна поведінка стає не винятком, а типовою нормою.

Сутнісною перевагою моделі є її динамічність, тобто вона не зводиться до фіксації причин корупції, а відображає логіку їх трансформації в керовані управлінські рішення. Водночас поведінкова інтервенція виступає точкою перетину психологічного аналізу та інституційного дизайну, оскільки змінює не лише формальні правила гри, а й спосіб їх сприйняття. Тож корекція

когнітивного сприйняття ризику стає ключовим механізмом запобігання – ще до моменту фактичного порушення.

Особливо важливим є інституційне закріплення нових стандартів поведінки, яке забезпечує довгострокову стабільність досягнутих результатів. Йдеться про поступову інтерналізацію доброчесності як соціально схвалюваної норми професійної діяльності, що сприяє зменшенню залежності функціонування системи від надмірного зовнішнього контролю та санкційних механізмів. Таким чином, антикорупційна стратегія набуває ознак самопідтримуваної системи, де зниження рівня корупційних ризиків є наслідком зміни поведінкової матриці, а не лише посилення санкцій.

У підсумку запропонована концептуальна модель дозволяє перейти від фрагментарних та реактивних заходів до системної трансформації управлінського середовища. Вона демонструє шляхи інтеграції інструментарію поведінкової економіки в практику державного управління, формуючи методологічне підґрунтя для розроблення превентивних, економічно виважених і психологічно обґрунтованих стратегій запобігання корупції. Саме така синергія когнітивного аналізу та інституційного проектування створює потенціал для стійкого зниження корупційних ризиків у довгостроковій перспективі.

Висновки. У результаті проведеного дослідження обґрунтовано, що корупційна поведінка є не лише наслідком інституційних дисфункцій або недосконалості правового регулювання, а складним, когнітивно детермінованим процесом, у межах якого вирішальну роль відіграють поведінкові викривлення, соціальні норми та механізми моральної раціоналізації. Доведено, що традиційні антикорупційні стратегії, зосереджені переважно на санкційних інструментах і посиленні контролю, не враховують повною мірою психологічну природу прийняття рішень, що знижує їх довгострокову ефективність.

Систематизація поведінкових детермінант корупційного рішення дозволила структурувати ключові когнітивні та соціальні чинники ризику, визначити їх механізми впливу та окреслити рівні потенційної загрози. Відповідно, це забезпечило аналітичний перехід від описового трактування корупції до пояснювальної моделі її формування. Проведений порівняльний аналіз традиційних і поведінкових антикорупційних механізмів підтвердив, що превентивні інтервенції, спрямовані на зміну архітектури вибору та інтерналізацію нових норм, мають стратегічні переваги порівняно з виключно каральними підходами.

Науковою новизною дослідження є розроблення концептуальної моделі поведінково-орієнтованої антикорупційної стратегії, яка інтегрує когнітивний аналіз з інституційним дизайном. Запропонована модель відображає логіку трансформації корупційного ризику – від первинного поведінкового викривлення до інституційного закріплення нових стандартів доброчесності. При цьому її практична цінність полягає в можливості використання як методологічної основи для проектування управлінських рішень, орієнтованих на зміну середовища прийняття рішень, а не лише на реагування на вже вчинені правопорушення.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з емпіричною апробацією запропонованої моделі в практиці державного управління, розробленням кількісних індикаторів оцінювання ефективності поведінкових інтервенцій, а також адаптацією інструментів архітектури вибору до різних секторів публічного адміністрування. Окремим перспективним напрямом досліджень є аналіз взаємодії цифрових технологій та поведінкових механізмів у формуванні сучасної антикорупційної екосистеми, здатної поєднувати інструменти цифрового контролю з поведінковими інтервенціями в процесі прийняття управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Баранов В. В. Роль поведінкової економіки в розумінні прийняття економічних рішень. *Академічні візії*. 2024. № 28. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10691679>.
2. Гулак О. В., Курило В. І., Дубчак Л. М. До питання про шляхи подолання корупції в Україні. *Право та державне управління*. 2021. № 1. С. 196–201. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2021.1.29>.
3. Мельник С. І., Яворська Т. В., Яремчук Р. Є. Корупція як суспільно-економічний феномен: генезис та сучасні особливості. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія економічна)*. 2023. № 1. С. 39–47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2311-844X/2023-1-6>.
4. Хаванов А. Вплив корупції на економічну безпеку держави: аналіз механізмів та наслідків. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-114>.
5. Ільїна А. О. Штучний інтелект в діяльності органів публічної влади: український та закордонний досвід. *Національні інтереси України*. 2024. № 2 (2). С. 380–393. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-2\(2\)-380-393](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-2(2)-380-393).
6. Zaruba T. Economic advantages of using online platforms for booking and selling makeup services. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2025. № 22. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17190879>.
7. Kostenko O., Furashev V., Zhuravlov D., Dniprov O. Genesis of legal regulation web and the model of the electronic jurisdiction of the metaverse. *Bratislava Law Review*. 2022. Vol. 6, № 2. P. 21–36. DOI: <https://doi.org/10.46282/blr.2022.6.2.316>.
8. Sidorova E., Dniprov O., Yunina M., Bobrishova L., Mkrtchian K. Administrative and legal principles of public control over the implementation of state policy in the humanitarian sphere. *Amazonia Investiga*. 2022. Vol. 11, № 56.

P. 124–131. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2022.56.08.13>.

9. Eti S., Yıldız H., Özaydın O., Yüksel S., Dinçer H., Deveci M., Antucheviciene J. Behavioral economics-oriented energy storage investment analysis: A holistic decision support model with advanced fuzzy techniques. *Journal of Environmental Management*. 2026. Vol. 401. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2026.128909>.

10. Alrohaem N., Gallage N. G., Islam S. The impact of behavioural economics on entrepreneurial decision-making: a systematic literature review. *Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies*. 2025. Vol. 18, № 7. P. 1–43. DOI: <https://doi.org/10.1108/JEEE-05-2025-0280>.

11. Sarhan A. A., Elmagrhi M. H., Elkhashen E. M. Corruption prevention practices and tax avoidance: The moderating effect of corporate board characteristics. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*. 2024. Vol. 55, 100615. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.intaccudtax.2024.100615>.

12. Marino D. Dynamics of corruption: theoretical explanatory model and empirical results. *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*. 2025. Vol. 658, 130288 DOI: <https://doi.org/10.1016/j.physa.2024.130288>.

13. Ikazaki The. *Innovation and Green Development*. 2025. Vol. 4, № 4. 100281. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.igd.2025.100281>.

14. Chouaibi Y., Khelifi S., Chouaibi J. Do anti-corruption disclosure and good corporate governance moderate the relationship between REM and cost of equity? *Corporate Governance*. 2025. Vol. 26, № 2. P. 523–541. DOI: <https://doi.org/10.1108/CG-10-2024-0551>

15. Siino M., Iezzi S., Gara M. Corruption risk indicators in public procurement: definition and evaluation with organised crime data. *Socio-Economic Planning Sciences*. 2026. Vol. 105. 102429. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.seps.2026.102429>.

16. Srirejeki K., Khairurrizqo K. The role of community engagement as

corruption control strategy in local governments: insights from Indonesia. *International Journal of Public Sector Management*. 2025. Vol. 38, № 7. P. 872–894. DOI: <https://doi.org/10.1108/IJPSM-12-2024-0407>

17. Cisneros E., Kis-Katos K. Unintended environmental consequences of anti-corruption strategies. *Journal of Environmental Economics and Management*. 2024. Vol. 128. 103073. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jeem.2024.103073>.